

Т. В. Мусієць,
к.е.н., доцент кафедри міжнародних фінансів, КНЕУ ім. В. Гетьмана
О. В. Лавріненко,
аспірант кафедри міжнародних фінансів, КНЕУ ім. В. Гетьмана

ТРАНСФОРМАЦІЯ СВІТОВОЇ ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ

У статті розглянуто методологічні та теоретичні засади трансформацій. Представлений та проаналізований процес трансформаційних перетворень світової та міжнародної валютних систем у процесі їх розвитку та в сучасних умовах світової фінансової кризи.

Methodological and theoretical principles of transformations are addressed in this article. Process of transformation of universal and international currency systems, while the development as well as in current circumstances of world financial crisis is presented and analyzed.

Ключові слова: трансформація, види трансформацій, трансформація світової валютної системи, еволюція світової валютної системи, зміни, перетворення, глобальна фінансова криза.

Keywords: transformation, types of transformations, transformation of universal monetary system, evolution of universal monetary system, changes, conversion, global financial crisis.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Радикальні зміни, що відбуваються в світі, впливають на економіку країн в цілому, тому традиційні погляди на зміни та перетворення потребують додаткових досліджень та нових підходів до поставлених проблем. На даному етапі важливим є встановлення та дослідження теоретичних аспектів процесу трансформації економічної системи, зокрема її складової частини світової валютної системи, для усвідомлення та вирішення практичних питань.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Трансформаційним процесам та змінам в економічних системах, зокрема валютних системах, присвячено чимало праць вітчизняних та зарубіжних авторів. Серед вітчизняних авторів потрібно виділити роботи Я. Белінської, О. Білоруса, А. Гальчинського, В. Гейця, І. Комарницького, Д. Лук'яненка, З. Луцишиної, О. Мозгового. Дослідженню даної проблеми присвячені роботи таких зарубіжних авторів, як: М. Гоуінга, С. Кирєєва, Я. Корнаї, П. Кругмана, В. Кушліна, Л. Офферманна та ін.

НЕВИРШЕНА ЧАСТИНА ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

На практиці трансформаційні процеси зустрічаються в усіх сферах життєдіяльності людини, проте методологічні аспекти трансформації ще не досить розроблені та деякі питання потребують удосконалення. У загальному еволюція світової валютної системи прекрасно висвітлена в літературі, але в даній статті розглядається еволюція як процес трансформації, тобто певні

етапи перетворень, що проходила і проходить у своєму розвитку світова валютна система, зокрема її структурні елементи, серед яких виділяються світові гроші.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Розглянути поняття "трансформації", систематизувати види трансформацій, класифікувати їх за ознаками, охарактеризувати етапи трансформації світової валютної системи та розглянути сучасні тенденції міжнародної валютної системи як підсистему світової.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Глобалізація, трансформація та інтеграція є трьома основними факторами розвитку світогосподарських процесів на початку ХХІ століття. Досліджуючи ці складні, багатоаспектні проблеми, вчені й досі не встановили просте та однозначне тлумачення даним поняттям. Тому, ми вважаємо за доцільне, спираючись на мету дослідження, розглянути саме процес трансформації.

Але слід зазначити, що у національній фінансово-економічній літературі бракує досить ґрунтовного визначення терміну "трансформація", хоча він часто застосовується за останні роки в книжках, статтях, конференціях [4, 5, 6, 7 та ін.].

Взагалі, "трансформація" (від лат. transformation) означає перетворення, які є засобом протидії кризовим ситуаціям [12, с. 74]. Також, "трансформація" означає перетворення, перевтілення, зміну виду, форми, властивостей чого-небудь [16, с. 47].

Економічний словник трактує поняття "трансформація" як перебудову структур, форм і способів економіч-

Рис. 1. Класифікація трансформаційних процесів

ної діяльності, зміну її цільової спрямованості [14].

Як зазначає В. І. Кушлін, "саме процеси радикальних перетворень економічних систем у країнах пострадянської постсоціалістичної зони дали привід і базу для спеціальної розробки в літературі особливої категорії — "економічна трансформація" чи просто "трансформація" [9, с. 9]. Саме з такою назвою Всесвітній банк з 1990 р. почав випускати спеціальний періодичний бюлетень "Transition", який повинен висвітлювати досвід та проблеми радикальних економічних реформ у країнах з перехідною економікою.

Доктор економічних наук І. В. Комарницький відзначає, що трансформаційні процеси мають специфічний характер, оскільки за відносно короткий проміжок часу мають відбутися не лише інституційні перетворення, а й важливі процеси, що відображають принципи та закономірності формування змішаної економіки [17, с. 13].

Інституційні перетворення (зміни, трансформації) — це формування системи соціально-економічних відносин шляхом:

- припинення дії одних інститутів;
- зміни інших;
- виникнення вперше.

Трансформація двояко розглядається в економічній літературі. З однієї точки зору, "трансформація" — це тільки негативні процеси, які відбуваються в економіці, визначаються поняттям регрес (лат. regress — зворотний рух) (потужні структурні зрушення, висока інфляція, економічний спад і т.п.). Це виз-

начення підтверджує стан економіки в більшості колишніх соціалістичних країнах, який характеризується різким зростанням інфляції і глибоким спадом виробництва. Спад виробництва вважається природним процесом, спричиненим трансформаційними процесами. На підтримку даному твердженню виступає видатний економіст Я. Корнаї, який ввів поняття — "трансформаційний спад" [8, с. 4]. Трансформаційний спад пов'язаний з глибокою економічною кризою, яка зумовлюється відсутністю координації дій між економічними суб'єктами. Тому для трансформаційних процесів неминучий стан постійних перехідних криз, що охоплюють економіку країни в цілому. Вважається, що перехідна криза завершує один тривалий період розвитку економіки і відкриває новий.

З іншої точки зору, "трансформація" — це позитивний процес, який варто підтримувати, у результаті якого вчорашні країни соціалізму повинні повернутися до кола нормальних, демократичних цивільних суспільств, що ефективно розвиваються" [3, с. 77]. У даному випадку поняття "трансформація" визначається через поняття прогрес (лат. progress — рух уперед, успіх).

Ми вважаємо, що в умовах ринкової економіки процес трансформації розглядати тільки як негативне, чи позитивне явище недоцільно, бо трансформаційні процеси одночасно можуть сприяти як негативним, так і позитивним процесам у різних сферах економіки. Визначити вплив трансформаційного процесу — позитивний чи негативний — можна тільки через деякий проміжок часу.

Важливим питанням дослідженню процесу трансформації є причини, що його викликають. Так, Кушлін В.І. у своїй роботі "Траектории экономических трансформаций" виділяє дві групи причин трансформацій: внутрішні та зовнішні [9, с. 32]. До внутрішніх він відносить обставини та протиріччя, які спостерігаються безпосередньо в середині країни. Зовнішні причини економічних трансформацій він, в свою чергу, поділяє на дві великі групи. До першої групи належать співставлення тенденцій у зовнішньому світі, який здається успішним, із застійними тенденціями всередині країни, що є важливим джерелом мотивацій до змін економічної системи. До другої групи відносяться економічні та політичні інтереси інших країн. Також на процес трансфор-

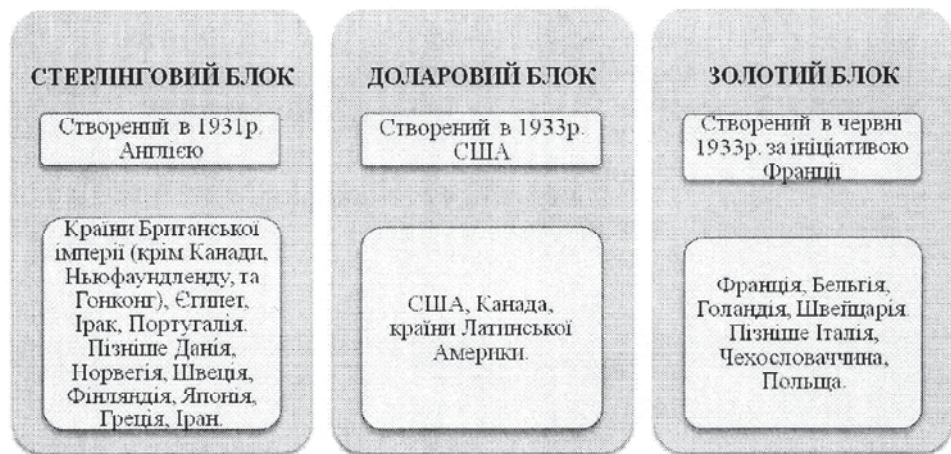

Схема 1. Валютні блоки (зони)

мації національної економічної системи впливають відносини країни з міжнародними організаціями, з іншими країнами світу зовнішньоекономічна діяльність країни.

Як зазначається в навчальному посібнику "Трансформаційна економіка", деякі автори визначають три основні типи трансформацій [16, с. 48]:

1) одинично-локальні (мікроекономічні внутрішньосистемні) — відтворювальний процес як зміна стадій, форм, перетворень предметів та енергії;

2) функціональні (макроекономічні внутрішньосистемні) — макроекономічна незбалансованість різного типу та глибини (кризові ситуації, циклічні спади, кон'юнктурні невідповідності);

3) глобальні (міжсистемні) — системна криза, економічна катастрофа, зміна принципів і характеру зв'язків між суб'єктами господарювання.

Розглянувши вище наведені види трансформацій, ми вважаємо за доцільне і необхідне систематизувати, класифікувати та доповнити загальнотеоретичний перелік видів трансформацій (див. рис. 1).

Таким чином, за характером періодичності трансформації поділяються на чотири групи:

— періодичні (зміни, що відбуваються через однакові проміжки часу, тобто періоди, перший період — 2 роки, другий — 3 роки);

— циклічні (перетворення в системі через однакові проміжки часу (цикли));

— системні (відбуваються в певній економічній системі, породжують нові зміни та перетворення);

— безперервні (на сучасному етапі дані процеси неможливо призупинити (конкуренція, обмеженість ресурсів, розвиток або деградація суспільства).

За сферою впливу трансформації поділяються:

1) економічні (трансформаційні процеси, які відбуваються в економічній сфері впливаючи безпосередньо на валютну систему в цілому);

2) політичні (трансформаційні процеси, які відбуваються в політичній сфері тим самим докорінно змінюючи політичну систему);

3) соціальні трансформації (зміни, що відбуваються в суспільстві).

Також існує думка, що трансформаційні процеси потрібно розглядати на макроекономічному та мікроекономічному рівнях (Геєць В. М., Ольшевський Л. Б.). [13, с. 76].

Деякі дослідники ототожнюють поняття "перехід" та "трансформація". Поняття "перехідний" означає перехід від одного стану економіки до іншого, наприклад, від командно-адміністративної економіки до ринкової економіки.

Казахстанський політолог Елемесов Рауман відзначив, що "трансформація економічних систем" є переходом від однієї економічної системи до іншої, а "перехідна економіка" є проміжний стан економіки між двома системами.

Таким чином, можна зробити висновок, що кожен процес трансформації економічної системи проходить чотири етапи (життєвий цикл) [16, с. 51]:

1. Етап безпосередньої трансформації — на даному етапі відбувається функціональна криза, значне порушення системної рівноваги, протиріччя та потужні

зміни (дії президента Рузвельта під час Великої депресії).

2. Етап інтерформації — етап нестійкого стану, співіснування між формами, тобто етап невизначеності (чи позитивним є даний процес трансформації чи негативним та ін.).

3. Етап інтоформації — даний етап характеризується стабільністю, цілісністю нової системи.

4. Етап посттрансформаційного стану — "здатність нової системи охоплювати усі ланки відтворювального процесу, надати йому цілісності та стійкого само відтворювального руху відповідно до нової мети розвитку" .

У період масових перетворень актуальним питанням у світовому масштабі є трансформація світової валютної системи. На наш погляд, саме процес трансформації економічної системи тісно пов'язаний з процесом еволюції світової валютної системи. "Трансформація, як внутрішній стан, закономірність розвитку економічних систем, пов'язана із такою формою їх перевтілення, як еволюція (лат. evolution — розгортання) — процес змін, розвитку; одна з форм руху, розвитку у природі та суспільстві — безперервні, поступові кількісні зміни, на відміну від революційних — докорінних, якісних змін" [16, с. 47]. Таким чином, поняття еволюція економічної системи означає сукупність змін, які відбулися в економічній системі під дією певних факторів. Еволюція світової валютної системи визначається розвитком і потребами національної й світової економіки, змінами в розстановці сил у світі [10, с. 64].

Еволюція світової валютної системи найкраще відображає трансформаційні зміни, що відбувалися протягом тривалого проміжку часу в міжнародних валютних відносинах. Специфікою валютної сфери є безумовна залежність від кризових явищ, які є поштовхом до змін. Світова валютна система в своєму еволюційному розвитку пройшла, як відомо, три основні етапи — золотого, золотовалютного (доларового) та паперово-валютного стандарту.

Початком історії обміну грошей однієї країни на гроші іншої країни, вважається початок здійснення угод в Ломбардії в 1550-их роках. Історично склалося так, що протягом століть за золотом та сріблом було закріплено функцію грошових засобів, що підтверджує заснування Латинського монетного союзу в 1865р., який діяв на основі біметалізму (золото та срібло). Тільки в XIX ст. золото стало єдиною формою світових грошей, після підписання в 1876р. міждержавної угоди на Паризькій конференції. Паризька валютна система (система золотомонетного стандарту) була сформована в середині XIX ст. після промислової революції. Для полегшення розрахунків між розвиненими країнами Європи та Північної Америки.

Основні особливості золотого стандарту:

— золоті монети починають функціонувати в якості світових грошей;

— національна валюта могла вільно конвертуватися на золото, але обов'язкова фіксація вмісту золота (паритету) національної валюти;

— обов'язком держави було контролювати грошову масу в обігу при впливі чи надходженні золота.

— вільне коливання валютних курсів у межах верхньої та нижньої "золотих точок". Межі коливання валют-

ного курсу визначалися витратами на транспортування золота за кордон, і майже не перевищували 1%. "Обмінний валютний курс національних (паперових) грошей розраховувався на основі співвідношення їх золотого змісту (масштабу цін), що встановлювався державою. Так, якщо вмісткість американського долара визначалася в 1/20 унції золота, а англійською фунта стерлінгів — у 1/4 унції, то легко визначити, що їх обмінний курс дорівнював співвідношенню 1 до 5 ($1/4 : 1/20 = 5$). Таким чином, один фунт стерлінгів обмінювався на п'ять доларів" [2, с. 18].

Звичайно, дана система характеризувалася стабільністю валютних курсів та платіжного балансу, природного (самостійного) регулювання грошового обігу, міжнародних платежів та розрахунків. Але й мала свої недоліки:

- залежність грошової маси від видобутку золота (якщо країна не виробляє золото єдиним механізмом надходження золота є експорт);

- незручність у розрахунках та транспортуванні золота;

- нездатність окремих держав регулювати та контролювати власну валютно-грошову політику (знецінення національної валюти був результатом відтоку золота з країни).

Дані недоліки та Перша світова війна стали основними причинами переходу до процесу трансформації світової валютної системи, наслідком якого став другий етап розвитку світової валютної системи, що називається Генуезька валютна система. Офіційно вона була впроваджена на Генуезькій конференції в 1922р. Основні характеристики Генуезької валютної системи:

- в її основі лежав золотодевизний стандарт (золото та іноземні валюти), при якому всі розрахункові операції здійснювалися в іноземних валютах (здебільшого фунтом стерлінгом та долларом США), але офіційно ні за однією валютою дане право не закріплювалося;

- збереження золотих паритетів;

- вільне коливання валютного курсу без "золотих точок" (з 30-их років).

Можливо, дана валютна система й призвела б до ефективних змін у світових економічних відносинах, однак, замалий термін її роботи (1922 р. — 1929 р.), із-за валютної кризи 1929—1933 рр., не призвів до кардинальних змін. Ще одним негативним фактором є негнучкість даної валютної системи, яка була потрібна при кризі. Але з даного часу прослідковується активне економічне втручання та зацікавлення країн у покращенні валютної ситуації (міжнародні конференції, з'їзди, наради). Хоча, в Генуезькій валютній системі вже існувало не тільки золото як платіжний засіб і національні гроші певних країн, та все одно золото відіграло важливу роль як платіжного засобу, але одночасно темпи його видобутку в світовому масштабі були повільнішими, ніж виробництво товарів. 1936 рік можна вважати роком остаточного зупинення дії золотодевизного стандарту та відповідно світової валютної системи, що розпалася на три валютні блоки: стерлінговий, долларовий та золотий.

Наступна світова валютна система сформувалася в 1944 р. на Міжнародній валютно-фінансовій конференції (1—22 липня 1944 р.) представниками 44 країн

світу. Бреттон-Вудська валютна система (Нью-Хемпшир, США) супроводжувалась суттєвими трансформаційними процесами в усіх елементах світової валютної системи. Для забезпечення ефективного функціонування даної валютної системи були прийняті статuti Міжнародного валютного фонду та Міжнародного банку реконструкції та розвитку як наднаціональних регуляторів світових валютних процесів. Золотовалютний стандарт, який став основою Бреттон-Вудської валютної системи, базувалася на золоті та двох валютах — долларі США та фунту стерлінгу. Хоча в подальшому золотовалютний стандарт змінився на золото-долларовий (панування долара та витіснення фунта стерлінга), бо саме доллар став використовуватись в якості світової та резервної валюти. Обмін національної валюти на золото проводився за схемою золото-доллар-національна валюта (за офіційно встановленою ціною 35 дол. за 1 тройську унцію (31,1035 г) золота). Таким чином, США гарантували власними золотими запасами долларову стабільність. "Важливою нормою Бреттон-Вудської системи була заборона вільної (приватної) купівлі-продажу золота. Ці операції могли здійснюватися лише на рівні центральних банків..." [11, с. 53].

Однією з вимог Бреттон-Вудської валютної системи був режим фіксованих валютних курсів, що міг коливатися в межах $\pm 1\%$ за Статутом МВФ та $\pm 0,75\%$ за Європейською валютною угодою. Тим самим США забезпечили стабільність національної валюти та стійкість до інфляції у власній країні, та послабили позиції союзників і конкурентів. За 1938—1958рр. курси західноєвропейських країн по відношенню до долара США значно знизилися: фунт стерлінг на 80%, італійська ліра в 33 рази, французький франк в 20 разів, австралійський шилінг в 5 разів та ін.

Таким чином, під впливом закону нерівномірності розвитку валютно-фінансовий центр перемістився з Західної Європи в США. Основна причина очевидна — США займали нейтральну військову позицію у період Другої світової війни, за рахунок чого отримали 46% запасів золота капіталістичних країн. Тобто за рахунок занепаду інших країн США отримали найбільш сильну та вигідну економічну позицію в світі.

Вже в кінці 60-х років тенденції змінюються: дефіцит платіжного балансу США, інфляція, безробіття, нагромаджені долларові запаси в іноземних центральних банках та різке скорочення золотого запасу призвели до загальної кризи Бреттон-Вудської валютної системи та до її розпаду. 15 серпня 1971р. президент США зупинив конвертованість долара в золото, але доллар залишився основною резервною валютою. Далі була невдала спроба відновити Бреттон-Вудську валютну систему — підписавши Смітсонівську угоду. За результатами угоди відбулася девальвація долара на 7,89%, ревальвація валют основних індустріально розвинених країн, розширення меж коливання валютних курсів з ± 1 до $\pm 2,25\%$ та офіційне підвищення ціни на золото 38 дол. за 1 тройську унцію. Але дана угода протривала рік та не призвела до ефективних змін, а тільки погіршила ситуацію. В економічній кризі 1974 — 1975рр. вперше чітко проявилися процеси стагфляції, коли ріст цін у США склав більше 10%. Є дві причини даної кризи: перша — застій торгівлі та виробництва продукції; друга

— інфляція, що представлена на табл. 1.

Завершення трансформаційного процесу переходу від Бреттон-Вудської валютної системи до нової Ямайської валютної системи датується 1976 роком, коли була підписана Кінгстонська угода представниками країн членів МВФ. Але тільки в 1978 р. даний договір був ратифікований більшістю країн членів МВФ.

Основними принципами Ямайської валютної системи є:

- повна демонетизація золота — втрата ним грошових функцій. Відміна золотого паритету та встановлення валютного паритету — співвідношення між валютами в законодавчо встановленому порядку ("стандартний кошик" або з фіксованим складом валют). З 1 січня 1999 р. до складу "валютного кошика" входять п'ять валют: долар США — 39%, німецька марка — 21%, єна — 18%, французький франк — 11% та фунт стерлінгів — 11%;

- введений стандарт СПЗ (спеціальні права запозичення) — головний резервний засіб та засіб для міжнародних розрахунків;

- кожна країна-член МВФ може встановити певний режим валютного курсу самостійно (стаття IV Кінгстонської угоди);

Важливе місце в Ямайській валютній системі відводиться саме долару США. Чому саме долар має найбільшу питому вагу з усіх вище перерахованих резервних валют? Визначення питомої ваги кожної валюти визначалося на основі значущості даної валюти у міжнародній торгівлі, або як для долара — значущість при міжнародних розрахунках.

На противагу Ямайської валютної системи Європейське співтовариство створює 13 березня 1979 року власну Європейську валютну систему (міжнародну (регіональна) валютну систему) з єдиною безготівковою валютою ЕКЮ, що на 20% забезпечена золотом (створений спільний золотий фонд за рахунок об'єднання 20% офіційних золотих резервів 12 країн Європейської валютної системи). Основна мета її створення — звільнення "Загального ринку" від гегемонії долара та для забезпечення європейської загальноекономічної інтеграції.

Особливості Європейської валютної системи:

- створена власна кредитно-розрахункова одиниця ЕКЮ (European Currency Unit), курс якої визначається через стандартний кошик валют країн-членів. Доля кожного учасника залежала від питомої ваги ВВП країни та від їх спільного товарообігу;

- механізм спільного коливання валютних курсів (відхилення $\pm 2,25\%$ від центрального курсу, а для Італії $\pm 6\%$. Але вже в серпні 1993р. ЄС розширив рамки коливань до $\pm 15\%$);

- розширення кредитних послуг для членів ЄС та надання центральним банкам кредитів для покриття дефіциту платіжного балансу.

Європейська валютна система — це найвища ланка європейської інтеграції, яка передбачає, окрім усунення всіх бар'єрів у русі капіталів, робочої сили та товарів, ще й введення єдиної європейської валюти і проведення спільної монетарної та валютної політики [11, с. 57—58].

Таблиця 1. Рівень інфляції в основних промислово-розвинених країнах 1973—1980 рр. (%)

Рік Країна	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
США	6.2	11.1	9.1	5.7	6.5	7.6	11.3	13.5
Англія	9.2	16.0	24.2	16.5	15.8	8.3	13.4	18.0
Канада	7.6	10.9	10.8	7.5	8.0	8.9	9.2	10.2
Франція	7.3	13.7	11.8	9.6	9.4	9.1	10.8	13.6
Німеччина	6.9	7.0	6.0	4.5	3.7	2.7	4.1	5.5
Італія	10.8	19.1	17.0	16.8	17.0	12.1	14.8	21.2
Японія	11.7	24.5	11.8	9.3	8.1	3.8	3.6	8.0

Джерело: International Economics: Theory and Policy by Paul R. Krugman and Maurice Obstfeld, USA, 2003. — 578 р.

Європейська валютна система у своєму розвитку пройшла ряд трансформаційних перетворень, які полягають у розробці в 1989р. головою Комісії економічних співтовариств (КЕС) Жаком Делером та прийнятті програми переходу до економічного та валютного союзу, кінцевою метою якої стало запровадження єдиної європейської валюти "євро". План передбачав три етапи. На першому етапі було скасовано всі обмеження, щодо руху капіталу в середині союзу і між ЄС та іншими країнами. Головним фактором другого етапу стало створення нових інститутів для функціонування євровалюти. Саме на даному етапі був заснований Європейський монетарний інститут як попередник Європейського центрального банку. Третій етап є вирішальним на шляху до створення єдиної валюти. У цей період було перетворено Європейський центральний банк, що дало можливість ввести 1 січня 1999 р. єдину європейську валюту — євро, яка сьогодні є національною валютою 16 країн, які входять до єврозони з 27 країн-учасниць ЄС і на 20% забезпечена золотовалютними запасами країн-учасниць — єврозони.

Сьогодні в умовах сучасної світової фінансової кризи загострюються протиріччя Ямайської світової валютної системи, які полягають в існуванні СДР (стандарт Ямайської валютної системи), що не стали еталоном вартості, головним міжнародним резервним та платіжним засобом, тобто не виконують ролі світових грошей, а також побудовані за типом кошика, де питому вагу складає долар; в існуванні багатовалютного стандарту, що викликає конкуренцію між валютами і прив'язки грошових одиниць до різних валют; у демонетизації золота, що призводить до активізації інфляційних процесів; у існуванні плаваючого режиму валютного курсу, який не здатний забезпечити вирівнювання платіжних балансів, покінчити з непередбачуваним переміщенням "горячих" коштів, валютною спекуляцією і не сприяє вирішенню проблеми безробіття та ін.

Світовими грошима як структурним елементом світової валютної системи виступають сьогодні, як відомо, СПЗ, долар США, фунт стерлінгів, японська єна, швейцарський франк, євро. У сучасних умовах в економічній літературі все частіше і частіше піднімається питання про роль долара як світових грошей, враховуючи особливості долара, як незабезпеченої нічим, окрім "довіри" країн до економіки США, грошової одиниці й враховуючи особливості випуску цієї одиниці, гарантом якої виступає навіть не уряд США, а комерційна установа — Федеральна резервна система.

Однією з причин сучасної фінансової кризи вва-

жається не перевиробництво долара, а його "стерилізація" по всьому світу — прискорений процес знищення вже надрукованих у минулі роки коштів, щоб зробити їх дефіцит та запустити друкований верстат знову [15, с. 198]. Але чи вдасться зберегти гегемонію долара — невідомо.

Тому все частіше надходять пропозиції щодо надання функції світових грошей національним валютам таких країн, як Росія та Китай, і зниження ролі долара США в міжнародних розрахунках та золотовалютних запасах країн світу, що певним чином призведе до трансформаційних процесів у світовій валютній системі. Бо зміни можуть відбутися не тільки у структурі міжнародних ліквідних засобах, але і в інших елементах світової валютної системи, таких як: механізм валютних паритетів і курсів, умови конвертування національних валют, функціонування міжнародних валютних ринків і світового ринку золота.

ВИСНОВКИ

Отже, в даній статті проаналізовано та вдосконалено ряд теоретичних аспектів трансформаційних процесів у цілому та в економічній сфері зокрема, узагальнена класифікація трансформацій, продемонстрований процес трансформаційних перетворень світової та міжнародної валютних систем у процесі їх розвитку та в сучасних умовах світової фінансової кризи.

Розглянувши етапи трансформації сучасної світової валютної та міжнародної валютних систем, однозначно можна сказати, що процес їх трансформації ще не завершений, особливо, враховуючи сучасну глобальну фінансову кризу, яка вплинула на всі без винятку сфери світової економіки.

Сьогодні надзвичайно актуальним є питання зв'язку світової фінансової кризи та процесу трансформації в світовій економічній системі, зокрема валютній. Чи можна сказати, що криза породжує процес трансформації? На нашу думку, так. Світова фінансова криза сприяє розвитку процесів трансформації, стимулює керівництво держав до рішучих змін та дій, які пришвидшують процеси трансформації в економічній та валютній сферах. Це свідчить про зв'язок процесів трансформації та кризових явищ, які мають позитивні та негативні наслідки розвитку. Запобігання негативного впливу сучасних криз сприяє позитивним трансформаційним процесам у світовій економіці, зокрема в її валютній сфері. Якщо розглянути будь-яку світову валютну систему, то можна помітити, що існування кожної з них закінчувалося кризою, яка спонукала до глобальних якісних трансформацій і, як наслідок, виникнення нової валютної системи (остання Ямайська валютна система). Тому, на нашу думку, сучасна глобальна фінансова криза може спонукати держави до ефективних трансформаційних процесів.

Література:

1. Гальчинський А. С. Сучасна валютна система / Гальчинський А. С. — К.: Об'єднання науково-виробничих ініціатив "LIBRA", 1993. — 95 с.
2. Геєць В. М., Александрова В. П., Барановський О. І., Близнюк В. В., Богдан І. В. Економіка України: підсумки перетворень та перспективи зростання / Інсти-

тут економічного прогнозування НАН України / В.М. Геєць (ред.). — К.: Форт, 2000. — 422 с.

3. Голенкова З. Т. Динамика социоструктурной трансформации в России [Электронный ресурс] / З. Т. Голенкова Социологические исследования: Ежемес. науч. и общест.-полит. журн. / РАН; Ж.Т. Тощенко (гл.ред.). — 1998. — №5. — с. 77 — 84. — Режим доступа до журналу.: <http://www.ecsocman.edu.ru/images/pubs/2006/02/10/0000248798/012.GOLENKOVA.pdf>

4. Гончаров, Ю. В. Світ. Європа. Україна. Трансформація економіки та інтеграція / Ю. В. Гончаров, Ю. О. Петін, О. М. Сальник. — К.: Знання України, 2007. — 504 с.

5. Гражевська Н. І. Трансформація економічних систем в умовах глобалізації / Дис. ... д-ра наук. — К., 2009.

6. Грущинська Н. М. Особливості перехідних економік та їхній вплив на сучасні глобалізаційні процеси // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — №3 (93). — С. 3—8.

7. Ефективність бізнесу в умовах трансформаційної економіки // Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції 29—31 червня 2009 р. — Сімферополь: ЦРОНІ, 2009. — 236 с.

8. Корнаи Я. Трансформационный спад / Корнаи Я. // Вопросы экономики. — 1994. — № 3. — С. 4—26.

9. Кушлин В. И. Траектории экономических трансформаций / Кушлин Валерий Иванович. — М.: Экономика, 2004. — 310 с.

10. Международные валютно-кредитные отношения / [Л. Н. Красавина, Т. И. Алибегов, С. А. Былиняк, Т. Д. Валова, В. Ю. Катасонов и др.]; под ред. Красавиной. — [2-е изд., перераб. и доп.] — М.: Финансы и Статистика, 2001. — 608 с.

11. Міжнародні фінанси: навч. посіб. / [О. М. Мозговий, Т. Є. Оболенська, Т. В. Мусієць та ін.]; за ред. О. М. Мозгового. — К.: КНЕУ, 2005. — 504 с.

12. Невідома М.В. Особливості організаційних трансформацій на підприємствах // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 3 (93). — С.74—81.

13. Системна трансформація економіки: історико-методологічний аспект / [Ольшевський Л. Б., Осіпова Л. В., Черняхівич І. А., Стопчак М. В., Бичков М. М.]. — Вінниця: О.Власюк, 2005. — 207 с.

14. Современный экономический словарь [Электронный ресурс] / [Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б.] — [2-е изд., испр.] — М.: ИНФРА-М, 1999. — 479 с. — Режим доступа до книги: <http://enbv.narod.ru/text/Econom/ses/str/0598.html>

15. Стариков Н. Кризи: Как это делается. — СПб.: Лидер, 2010. — 304 с.

16. Трансформаційна економіка: навч. посіб. / [В. С. Савчук, Ю. К. Зайцев, І. Й. Малий та ін.] — за ред. В. С. Савчука, Ю. К. Зайцева. — К.: КНЕУ, 2006. — 612 с.

17. Трансформація економіки України у глобальному економічному середовищі / [Комарницький І. Ф., Нікіфоров П. О., Белінський П. І., Буднікевич І. М., Галушка З. І.]; під ред. І.Ф. Комарницького. — Чернівці: Рута, 2006. — 272 с.

18. International Economics: Theory and Policy by Paul R. Krugman and Maurice Obstfeld, USA, 2003 — 754 p.

Стаття надійшла до редакції 28.09.2009 р.